

რეფერენცია, ნომინაცია და დეტერმინაცია ინგლისურენოვან მცირე პროზაში

ლელა ონიანი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

e-mail:lela.oniani@atsu.edu.ge

<https://doi.org/10.52340/lac.2023.10>

სტატიაში განხილულია რეფერენციის, ნომინაციის და დეტერმინაციის ურთიერთ მიმართება ინგლისურენოვან მცირე პროზაში. მოცემულ ტექსტში რეალიზებულია თემატური პროგრესიის მეორე სქემა, სადაც ნარატივში თხრობა მიმდინარეობს მესამე პირში. თანმიმდევრობით დასახელებული არსებითი სახელები კი ერთდროულად ასრულებენ ნომინაციის და დეტერმინაციის- განსაზღვრულობა/განუსაზღვრელობის ფუნქციას და მონაწილეობას იღებენ კიდევ რეფერენციის დადგენაში.

საკვანძო სიტყვები: რეფერენცია, ნომინაცია, დეტერმინაცია

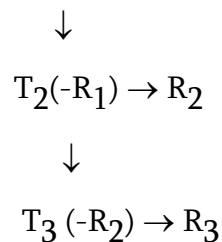
ჩვენთვის ინტერესს წარმოადგენს არა საკუთრივ ტექსტის აქტუალური (ინფორმაციული) დანაწევრების ფენომენი, არამედ ის როლი, რომელსაც ასრულებს არტიკლი ამ ფენომენის რეალიზაციაში; არტიკლის ფუნქციური არსი კი ჩვენთვის არსებითად მნიშვნელოვანია ორი ურთიერთდაკავშირებული მოსაზრების გამო: ა) იმის გამო, რომ ისეთ ენაში, როგორცაა ინგლისური, სწორედ არტიკლის ძირითად ფორმათა ოპოზიცია უნდა მივიჩნიოთ რეფერენტულობის ფუნქციურ-სემანტიკური ველის ცენტრად, რადგან რეფერენცია როგორც ფენომენი არსებითად უკავშირდება არსებით სახელს, არსებითი სახელი კი წარმოუდგენელია უარტიკლოდ; როგორც უკვე იქნა ჩვენს მიერ ხაზგასმული, რეფერენციის, ნომინაციისა და დეტერმინაციის ერთიანობას კონკრეტულად ავლენს ტექსტის კომუნიკაციური მთლიანობა, ანუ ის მთლიანობა, რომელიც რეალურად არსებობს თემა-რემატული ჯაჭვის სახით. ამგვარად, ტექსტის რეფერენტული სტრუქტურა იძენს არა სტატიკურ, არამედ დინამიურ ხასიათს და სწორედ არტიკლი უნდა მივიჩნიოთ ამ სტრუქტურის დინამიზაციის ძირითად ფაქტორად.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ არტიკლისა და წინადადების (ე.ი. ჯერჯერობით სწორედ და მხოლოდ წინადადების და არა ტექსტის) კომუნიკაციური სტრუქტურის ურთიერთკავშირი აღინიშნება უკვე სისტემურ-სემიოტიკურად ორიენტირებული ლინგვისტიკის ფარ-

გლებში. ასე, მაგალითად, მ. მეგრელიშვილი წერს: 'არტიკლის არჩევანი შეიძლება განპირობებული იყოს წინადადების სტრუქტურით. როგორც წესი, წინადადება დაიყოფა ორ ნაწილად: თემა (ცნობილი) და რემა (ახალი), მაგ.: There was a tap at the door and a small elderly man entered the room (Robbins)" [1 : 43].

ო.მოსკალსკაია იძლევა ამგვარ განმარტებას: 'ის, რასაც უწოდებენ ცნობილს, შეიცავს ძველ ინფორმაციას, რომელსაც ფლობდნენ როგორც მეტყველი პირი, ისე მსმენელი, ანდა, უკიდურეს შემთხვევაში მეტყველი პირს მიაჩნია, რომ ეს ასეა". [2 :24] როგორც ვხედავთ, ამ ავტორის ნაშრომში, გადადგმულია ნაბიჯი არტიკლის ფუნქციათა ისეთი ინტერპრეტაციისკენ, რომელიც იმპლიციტურად, მაგრამ არსებითად ეფუძნება ინტერსუბიექტურობის პრინციპს. მაგრამ უნდა ვიფიქროთ, რომ არტიკლის ამგვარად გაგებული ფუნქცია სრულად და ბოლომდე ვლინდება ტექსტის კომუნიკაციური სტრუქტურის განხილვისას (თუმცა, აუცილებელია იმის აღიარებაც, რომ არტიკლის ფუნქციის ტექსტოლოგიური ინტერპრეტაცია შეუძლებელი იქნებოდა წინადადებაში მისი ფუნქციის ინტერპრეტაციის გარეშე). სწორედ არტიკლის ფუნქციათა ამგვარ ინტერპრეტაციას იძლევა, როგორც ვნახეთ, ჩვენ მიერ ზემოთ უკვე ციტირებული ო. მოსკალსკაია. იგივე ავტორი გვთავაზობს ტექსტის თემა-რემატული ჯაჭვის რამდენიმე მოდელს. გამომდინარე იქიდან, რომ ჩვენი კვლევის საგანს წარმოადგენს არა უშუალოდ ტექსტის კომუნიკაციური სტრუქტურა, არამედ ამ სტრუქტურის შინაგანი და ორგანული კავშირი რეფერენტულ სტრუქტურასთან, მოსკალსკაიას მიერ შემოთავაზებული მოდელებიდან ამოვირჩევთ პირველ ორს, რადგან, ჩვენი აზრით, ეს ორი მოდელი სავსებით საკმარისია იმისთვის, რომ დავინახოთ არტიკლის როლი ტექსტის არა მხოლოდ კომუნიკაციური, არამედ, საბოლოო ანგარიშში, რეფერენტული სტრუქტურის შექმნაშიც. ჩვენი არჩევანი განპირობებულია იმითაც, რომ, თვით ავტორის აზრით, სწორედ ხსენებული ორი მოდელი წარმოადგენს "თემა-რემატული ჯაჭვის ყველაზე უფრო გავრცელებულ ტიპს" [2].

პირველ მოდელს ავტორი უწოდებს "მარტივ ლინეარულ თემატურ პროგრესიას". ეს ის შემთხვევაა, როცა ნაბიჯ-ნაბიჯ ტექსტში ხდება წინადადების რემის თემატიზაცია. ამ მოდელის სქემა შემდეგნაირია: $T_1 \rightarrow R_1$

ამ მოდელს ავტორის სიტყვით უპირისპირდება 'გამჭოლი თემის მქონე თემა-რემა-ტული ჯაჭვი:

$T_1 \rightarrow R_1$

↓

$T_1 \rightarrow R_1$

↓

$T_1 \rightarrow R_3$

განხილულ ტექსტში რეალიზებული რეფერენტული სივრცე – და, შესაბამისად, კულტურული სივრცეც, ეკუთვნის, რა თქმა უნდა, აგრეთვე მე-20ს-ის ამერიკულ სინამდვილეს, რომელიც დაყვანილია ამ სინამდვილის ისეთ ასპექტზე, როგორცაა „ნაწარმოების სამყაროს" რეფერენტული სტრუქტურა, რომელიც ვერ იქნებოდა კონსტიტუირებული დეტერმინაციის კატეგორიის აქტიური მონაწილეობის გარეშე. ტექსტი ნათლად გვიჩვენებს, რომ ნაწარმოების სამყაროს რეფერენტულ-ნომინაციური განზომილება აუცილებლად საჭიროებს აქტუალიზაციას ტექსტის იმ აქტუალური დანაწევრების გზით, რომელიც თავის მხრივ ქმნის მის (ტექსტის) კომუნიკაციურ დინამიზმს. მოცემულ ტექსტში სწორედ დომინირებს ის განსხვავებული სქემა, რომელიც იხილება „გამჭოლი თემის მქონე პროგრესიად". ტექსტში თემატური პროგრესიის ამ სახეობას ქმნის სიუჟეტის გარკვეული მიმართულება – სახელდობრ კი ის მიმართულება, რომლის თანახმად კულტურული სივრცის ესა თუ ის ობიექტი (რეფერენტი) მეორდება იმდენჯერ, რომ იძენს სიმბოლურ ფუნქციას, მოცემულ ტექსტში კი იგივე ფუნქციას იძენს არსებითი სახელი წერილი (The letter). ქვემოთ მოყვანილ ტექსტობრივ სეგმენტთა დინამიური ურთიერთმიმართება წარმოადგენს ჩვენი ამ თეზისის დადასტურებას.

The letter was addressed to his wife and have an Australien stamp.

↓

The letter had come six months before, he did not read it and threw it into the fire.

↓

Ainsley did not take the letter when he was at work as his fellow-workers could see him do it.

So when the working hours were over he went out of the post-office together with his fellow workerws, then he returned to take the letter addressed to his wife.

As the door of the post-office was locked, he had to get in through a window.

When he was getting out of the window the postmaster saw him.

One afternoon when Ainsley came home he saw the familiar face of Dicky Soames.

Adela turned to Dicky. "Tell Arthur the rest", she said quietly.

But he got angry with you because Adela never answered the two letters I wrote to her for him.

Adela got up, came up to her husband and said, taking him by the hand.

"The letters were evidently lost"

როგორც ვხედავთ, თემატური პროგრესიის ეს სქემა ეფუძნება არა განუსაზღვრელ და განსაზღვრულ არტიკლთა ურთიერთმონაცვლეობას, არამედ განსაზღვრული არტიკლით დეტერმინირებული რეფერენციის განმეორებულ ნომინაციათა ჯაჭვს. შეიძლება ითქვას, რომ მეორე ნარატივში არსებითი სახელი the letter ისევე იძენს სიმბოლურ ფუნქციას.

შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენმა ანალიზმა არა მხოლოდ დაგვანახა ტექსტის რეფერენტული სტრუქტურის ენობრივ-კულტურული (და არა მხოლოდ ენობრივი) სტრუქ-

ტურა და არსი, არამედ დაგვანახა ისიც, რომ მისი ამგვარი ფუნქციური არსის კონსტიტუირების თვალსაზრისით გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს რეფერენციის, ნომინაციის და დეტერმინაციის კატეგორიათა ურთიერთზემოქმედებას.

ტექსტის რეფერენტული სტრუქტურის კვლევის პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს იმ თეორიულ პრინციპებსაც, რომლებიც ეყრდნობიან, ერთის მხრივ დისკურსის თანამედროვე კონცეფციას, მეორეს მხრივ კი ტექსტის კომუნიკაციური დინამიზმის იმ კონცეფციას, რომელიც წარმოდგენილია ტექსტის აქტუალური დანაწევრების თეორიით და რომლის ფარგლებში მუშავდება ტექსტობრივ-თემატური პროგრესიის მამოდელირებელი სქემები უნდა მოხდეს ტექსტის რეფერენტული სტრუქტურის კონცეფციის თეორიული განახლება რეფერენციის ახლებურ („დისკურსულ“) გაგებაზე და ტექსტის დინამიზმის კონცეფციაზე დაყრდნობით;

ნარატიულ ტექსტთა კვლევისას რეფერენტულ სტრუქტურას უნდა მიეცეს არა მხოლოდ ლინგვოსემიოტიკური, არამედ ლინგვოკულტუროლოგიური ინტერპრეტაციაც: უნდა დამკვიდრდეს აზრი იმის თაობაზე, რომ ტერმინები „ტექსტის რეფერენტული სტრუქტურა“, „ნაწარმოების სამყარო“ და სიუჟეტურად განპირობებული „კულტურული სამყარო“ მიაწინებენ ერთი და იგივე ნარატიული ფენომენის სამ განზომილებაზე.

ლიტერატურა:

1. მ. მეგრელიძეილი “A Course in Theoretical English Grammar” ქუთაისი 2005
2. О. Москальская, Грамматика текста, “Высшая школа“, Москва 1991
3. გ. ლებანიძე, კომუნიკაციური ლინგვისტიკა, თბილისი, 2004

Lela Oniani

Referentiality, Nomination and Determination in English short story

Abstract

Article aims to discuss the interrelations of referentiality, nomination and determination in English short story. According to the concept of culture, we should consider “literary world” as cultural word, which represents referential space . Nouns nominated in the text express the

category of Nomination and Determination (the definiteness/indefiniteness) in the same way and creates the Referential Structure of a literary narrative. The second scheme of theme progression is realized in short story- “Lost in the post”(Philips), where the narration is represented in the third person. One of the most important phenomena of the English language, namely that of the article is considered from linguoculturological point of view.

რეცენზენტი: პროფესორი მანანა ღარიბაშვილი